

Hifzija SULJKIĆ

Gračanlije - vrhovne šerijatske sudije

U kompetenciju šerijatskih sudova¹ spadali su predmeti za koje su, i nakon provedenih društvenih reformi i krupnih historijskih promjena, vrijedili šerijatski propisi. Svaka kaza², kasnije kotar³ ili srez (u vrijeme Kraljevine Jugoslavije) imao je po jednog kadiju koji je u svojoj kompetenciji, kao inokosni sudija, sudio po propisima šerijata. Na njegove presude nije bilo apelacije.⁴ U kompetenciju kadija spadali su predmeti bračnog, porodičnog i nasljednog prava muslimana, zatim bračni i nasljedni sporovi muslimana - kada stranke zatraže intervenciju kadije ili kada je dolazio u pitanje javni interes - zatim vakufske⁵ stvari i razni predmeti izvanparbenog postupka. Djelokrug ovih sudova propisan je posebnim zakonskim aktima 26. februara 1860. godine.

U svojoj prošlosti Gračanica je "dala" četvoricu intelektualaca koji su vrlo uspješno obnašali tu visoku funkciju.

U ovom radu donosimo najvažnije podatke iz njihovog plodnog života i rada.

Hadži hafiz Hasan ef. Hadžiefendić

U našoj duhovnoj inteligenciji, među onih pedesetak kadija, koji su odmah poslije okupacije Bosne i Hercegovine od strane Austrougarske (1878. godine) zauzeli mjesta šerijatskih sudaca u Bosni i Hercegovini, bio je i Hadži hafiz Hasan ef. Hadžiefendić, čovjek iz obične naše medrese, bez stambolske svjedodžbe, ali s ispitom za šerijatske suce. Dugogodišnja praksa, a nadasve jaka čelična volja učiniše od njega dobra i savjesna činovnika, a pošto mu je zvanje bilo takorekavši duhovno i čisto islamsko, u njemu se razvio svjestan radnik i rodoljub za duhovne poslove Islamske zajednice.

Hadži hafiz Hasan ef. rodio se u Gračanici. (godina rođenja nije utvrđena), gdje je i odrastao. Puno ime ovog znamenitog Gračanlije je Kadija hadži-hafiz Hasan Tosun eff Hadžiefendić Hadži kadija⁶. Početne nauke, mek-

¹ Šerijat, muslimanski vjerezakon, islamski propis; šerijatski sudija – sudija koji donosi rješenja i izriče presude na osnovu šerijatskog prava (kadija); šerijatsko pravo – islamsko pravo (A: Škaljić, Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku, "Svjetlost" Sarajevo, 1989, str. 586. Šerijatski sudovi u Jugoslaviji (do 1941) bili su državni sudovi za porodična i nasljedna prava muslimana i za pitanja vakufa. Vrhovni šerijatski sudovi su se nalazili u Sarajevu i Skoplju.

² Kaza, gen. kazaa (ar.), područje jednog kadije, krajem turske vladavine u Bosni i Hercegovini.

³ Kotar, upravno područje, u raznim administrativno-političkim sustavima različite veličine i ovlasti (vrijeme austrougarske okupacije ili Nezavisne Države Hrvatske).

⁴ Apelacija (lat.), priziv, žalba, redovan pravni lijek protiv prvostepene presude u sudskom postupku; u našem pozitivnom zakonodavstvu to je žalba na presudu (Leksikon JLZ, Zagreb, 1974, str. 38.)

⁵ Vakuf (ar.), muslimanska zadužbina koja služi islamskim vjerskim, kulturno-prosvjetnim i humanim ciljevima; muslimanska vjerska imovina (A. Škaljić, n.d. str. 637)

⁶ Tajib Nurikić, Kadija hadži-hafiz Hasan Tahsin eff. Hadžiefendić Hadži kadija, "Biljeg vremena", br. 10 i 11, Gračanica 1994, str. 17.

teb", pohađao je u rodnom mjestu, a u Gradačcu je učio u tada čuvenoj Svirac medresi, prozvanoj po vodi (vrelu) Svirac. Kad je svršio medresu, primljen je za vježbenika u Kotarskom šerijatskom sudu u Zvorniku, kako bi se osposobio za kadiju. Dvije godine poslije austro-ugarske okupacije Bosne i Hercegovine, 1880. godine, položio je kadijski ispit pred sarajevskim muftijom (kasnije Reis-ul-ulema) Mustafa Hilmijom H. Omerovićem, pošto još uvijek nije bila osnovana šerijatska škola u Sarajevu. Ubrzo iza toga imenovan je za kadiju, prvo u Zvorniku, zatim u Gračanici, u Tešnju, pa u Mostaru. Odatle je premješten u Sarajevo za starješinu Kotarskog šerijatskog suda, a potom na Vrhovni šerijatski sud, gdje je s malim prekidom (kad je bio direktor Šerijatske sudačke škole (od 29.9.1901. do 7.12.1905.) ostao sve do odlaska u mirovinu, 1912. godine, kada je navršio propisani broj godina u aktivnoj službi. Za vrijeme svoga službovanja u Mostaru obavio je dužnost hadža. Na putu za Meku, po zaduženju ondašnje vlade, bio je vođa hadžija (reisul-hudžadž) i tu funkciju, na zadovoljstvo svih, dobro obavio.

U svim mjestima službovanja, svoj kadijsku dužnost Hadži hafiz Hasan ef. vršio je čestito i savjesno, ali glavni svoj zadatak vidio je na posve drugom polju. Naime, sve do završetka borbe za vakufsko-mearifsku⁸ autonomiju 1909. godine (Džabić i dr.), vakuf u Bosni i Hercegovini nije bio autonoman, pa

prema tome nije bio ni organiziran kako treba. Naša zajednica je zbog toga trpjela goleme štete. Kao i drugi tadašnji muslimanski intelektualci, to je uočavao i Hadži hafiz Hasan ef. Ali kako sam nije mogao promijeniti takvo stanje, on se dao na takozvani sitni rad oko vakufa i na taj način spasio mnoga vakufska dobra. Tako je podizao moral i svijest naše zajednice u kojoj se ipak našao neko da spašava što se spasiti može. Za vrijeme svog službovanja u Mostaru, a kasnije i u Sarajevu, on je sam obišao i pregledao sva muslimanska groblja. U Sarajevu je identifikovao i popisao preko dvije stotine parcela – grobalja i mezarluka. Kako su mnoga bila na takozvanom crarnom (državnom) zemljištu, pokrenuo je postupak kod tadašnje vlade da te parcele ustupi vakufu, što je ona i učinila. Potom je osnovao odbor sastavljen od najuglednijih građana, koji je prikupio dobrovoljne priloge za uređenje i ograđivanje tih parcela. Tim su prilozima sva groblja u Mostaru, a kasnije i u Sarajevu, ograđena i sređena.

Za vrijeme svog službovanja u Mostaru, Hadži hafiz Hasan ef. je pokrenuo akciju i dobrovoljnim prilozima sagradio kadijski stan - vakufsku kuću, koju je kadija koristio uz obavezu plaćanja kirije. I danas ta zgrada postoji u Mostaru. Osim toga, na njegovu inicijativu vakuf je podigao čitav niz dućana u glavnoj ulici Mostara.

Odlikovao se velikim organizatorskim sposobnostima, godinama se bavio reorganizacijom vakufske uprave, a

⁷ Mekteb, muslimanska osnovna škola

⁸ Vakufsko-mearifski, vakufsko-prosvjetni, vjersko-prosvjetni, "Vakufsko-mearifski sabor" ili skraćeno "Vakufski sabor" označava vrhovni naredbodavni i nadzorni organ za vakufsku i vjersko-imovinsku upravu islamske vjerske zajednice; "Vakufsko-mearifska direkcija" je izvršni organ Vakufsko-mearifskog sabora; "Vakufsko-mearifsko povjerenstvo" je organ islamske zajednice u jednom srezu ili kotaru (A. Škaljić, n.d. str. 637)

H. H. Hasan eff. Hadžiefendić

posebno vjerske nastave. Kako su vlasti otezale sa zakonskim uređenjem institucije vakufa, u muslimansko-bošnjačkoj zajednici raslo je sve veće nezadovoljstvo. Vakuf, kakav je primjerice bio sarajevski, nije mogao imati čak ni čvršće rukovodstvo – povjerenstvo (odbor ili vijeće). Svjestan posljedica takvog stanja, svojom upornošću, Hadžikadija je uspio kod vlade isposlovati odobrenje po kojem je to povjerenstvo izabrano i postavljeno 1900. godine kao prvo u Bosni i Hercegovini. To se desilo devet godina prije usvajanja Štatuta za autonomnu upravu vakufskih i mearifskih poslova u BiH, prvog ozakonjenja te vitalne boš-

njačke funkcije za vrijeme austrougarske uprave. To samo po sebi govori o značaju ovog čina u borbi za autonomni status vakufa i Islamske zajednice na ovim prostorima.

Baveći se intenzivno problematikom vjerske nastave, Hadžikadija je izradio jednu opširnu osnovu o vjerskoj nastavi u svim našim zavodima. U većim mjestima (gdje s obzirom na izdatke mogu da postoje) predložio je mektebi-ibtidaije⁹, u manjim mjestima sibjan-mektebe¹⁰, a u mahalama i manjim skupovima naših naselja takozvane putujuće (sejjar) muallime koji bi po unaprijed utvrđenom planu izvodili obuku od jednog do tri mjeseca godišnje, zavisno od broja kuća, nivoa znanja iz vjeronauke, odnosno broja djece po pojedinim naseljima.

Konačno, došao je na jednu originalnu ideju – da bar u Sarajevu uvede jedinstven mekam (način izvođenja ezana¹¹). Zna se da je po nalogu Vakufske uprave, s mujezinima¹² i drugim mladićima koji su se pripremali za taj poziv, održao i neki tečaj na kojem su se njegovi polaznici osposobili u lijepu kiraetu¹³ i mekamu ezana. Od tada se primjećuje da svi sarajevski mujezini uče ezan jednim mekamom.

⁹ Mektebi-iptidaija, skr. Iptidaija (ar.), trogodišnja muslimanska vjerska škola koja ima propisan nastavni plan i određen broj nastavnih sati nedjeljno. Nastavnik u ovom mektebu zove se mualim. (A. Škaljić, n.d. str. 455)

¹⁰ Sibjan-mekteb (ar.), muslimanska osnovna vjerska škola koja nema utvrđenog nastavnog plana i propisanog broja nedjeljnih sati; otvara se ondje gdje nema uslova za mektebi-iptidaiju, obično po selima. Nastavnik se zove sibjan-mualim (A. Škaljić, n.d. str. 563)

¹¹ Ezan (ar.), poziv (zov) na molitvu koji upućuje (uči) mujezin na arapskom jeziku sa džamijske munare.

¹² Mujezin (ar.), džamijski službenik koji na munari "uči ezan" i time objavljuje da je vrijeme molitvi i poziva na molitvu (A. Škaljić, n.d. str. 471)

¹³ Kiraet (ar.), pravilno čitanje Kur'ana.

Za vrijeme svog prvog službovanja kod Kotarskog šerijatskog suda u Sarajevu pregledao je i proučio čitavu arhivu, od 1878. do 1900. godine, iz nje povadio i u jedan pregled sredio sve naredbe koje se tiču šerijatsko-sudačkog uređivanja koje su izašle u tom periodu.

Umirovljen je 1912. godine, nakon punih 35 godina svoje kadijske karijere i aktivnog angažmana na mnogim drugim poslovima izvan kadijskog ureda, od koristi i pomoći Islamskoj zajednici i za opće narodno dobro. Nakon odlaska u mirovinu trajno se vraća u svoju rodnu Gračanicu, ali ni tu, iako pod stare dane, nije mogao da miruje. U vakufskim izborima postaje član džematskog¹⁴ medžlisa¹⁵, koji ga na svojoj prvoj sjednici izabra za starješinu (džematbašu). Na njegovu inicijativu, stara oharabjela Ahmed-pašina džamija u centru gračaničke čaršije je srušena i na njenom mjestu sagrađena nova – od proljeća 1914. do polovine juna 1916. godine, sve dobrovoljnim prilozima i uz njegovo aktivno učešće.¹⁶ Ubrzo zatim obnovio je i jednu staru kuću u čaršiji i dao je u vlasništvo vakufa.

U poznim godinama života Hadži kadija je povremeno predavao predmet husni hat (lijepo pisanje) u Osman-kapetanovoj medresi u Gračanici i

pripremao nadarene softa¹⁷ za nastavak školovanja u Sarajevu. Dosta vremena provodio je na svom imanju u Vranovićima, nedaleko od Gračanice.

Umro je 1925. godine u dubokoj starosti. U znak poštovanja, ukopan je u haremu Ahmed-pašine džamije, a 1937. i supruga mu Sevleta.¹⁸

Bio je učen, poštovan i savjestan čovjek, dobar rodoljub, krajnje požrtvovan za našu islamsku zajednicu, prije svega - vjernik, musliman, a poslije toga sve drugo.

Ali Riza eff. Prohić

Pripada onim Prohićima koji su se kao prognanici iz Srbije u Gračanicu doselili oko 1860. godine.¹⁹ Ali Riza Prohić je rođen 1867. godine u Gračanici, pet godina nakon doseljenja njegove porodice iz Užica. U Gračanici je učio osnovnu vjersku nauku. U svojoj tridesetoj godini otišao je u Stambol i stupio u tamošnju medresu. Dok je privodio kraju svoje školovanje, u Sarajevu se osniva šerijatska sudačka škola koja prve đake prima 1887. godine. Ali Riza ef. odmah dolazi iz Stambola i upisuje se u tu školu – koju i završava s istaknutim uspjehom. Potom je stupio u službu kao šerijatski pripravnik u Mostaru. Poslije toga služio je kao kadija u Tuzli, Bijeljini, Gradačcu i, najposlije, u Sarajevu. Dugi

¹⁴ Džemat (ar), skupina, društvo, zajednica; skup ljudi koji zajednički obavljaju molitvu (koji klanjaju); muslimanska vjerska opština, područje jedne džamije ili jednog imama ili jednog muhtara (A. Škalić n.d. str. 236)

¹⁵ Džematski medžlis, odbor koji biraju muslimani jednog džemata na džematskom zboru. To je najniži organ islamske zajednice, čiji sastav i nadležnost propisuje vjerski statut (A. Škalić, n.d. str. 237)

¹⁶ Omer Hamzić, Gračaničke džamije – historija i predanje, "Gračanički glasnik" br. 5, Gračanica, 1998, str. 14.

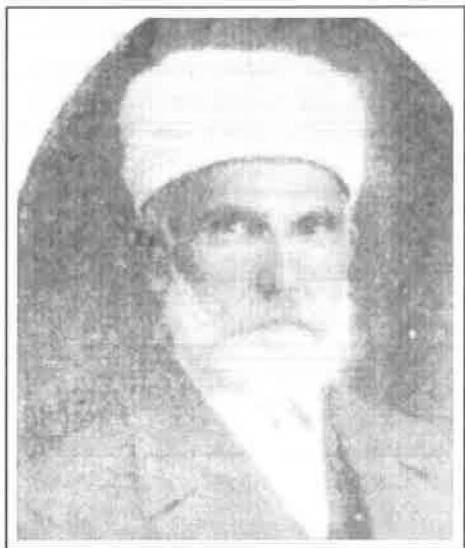
¹⁷ Softa (pers.), učenik medrese

¹⁸ Tajib Nurikić, n.č. str. 17.

¹⁹ Esad Tihić, Omer Hamzić, Gračanica i okolina u NOB-u i revoluciji, Gračanica, 1988. godine, str. 35.

niz godina bio je vrhovni šerijatski sudac, sve dok 1929. godine nije umirovljen sa punih 36 godina službe.

Upamćen je kao uzoran kadija i dobar poznavalac šerijatskog prava. Kao kadija angažovao se i u vakufsko-

Ali Riza eff. Prohić

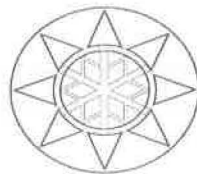
mearifskim povjerenstvima, pokazujući i tu svoju vrijednost i organizatorske sposobnosti. Pitanjima vakufske uprave uopće posvećivao je posebnu pažnju i bio vanredan poznavalac te problematike.

Nije bio od onih službenika koji se u svom životu i radu najčešće ograniče samo na kancelariju i striktno službeni posao. Pored savjesnog vršenja svoje službe, pomalo se bavio i naukom, pisao. Davao je zapažene priloge za proučavanje šerijatsko-pravne znanosti kod nas. Jedan opsežniji rad ostavio je u rukopisu. Svoje radove objavljivao je u mnogim listovima, između ostalih,

i u listu "El-hidaje", u kojem nalazimo nekoliko njegovih zanimljivih priloga. Živo se zanimao i za naš vjerski život i aktualna društvena pitanja. Pratio je sve pojave u našem društvenom životu i svim silama nastojao da se mnogi nedostaci i slabosti poprave. O tome svjedoče njegovi zapaženi članci i analize koje je objavljivao po raznim listovima. Iz tog područja ističemo njegovu poznatu raspravu "Šta hoće naša muslimanska inteligencija", u kojoj oštro šiba pogrešna mišljenja i pogrešan pravac u vjersko-moralnom pogledu kod jednog dijela naše inteligencije. U ovoj, kao i u ostalim njegovim raspravama, prevladuje hladnokrvnost, zrelost i logičnost. Kao dobronamjerman čovjek i dobroželjitelj Islamske zajednice, radovao se svakoj njenoj akciji i uspjehu. "El-hidaju" je posebno cijenio, i svojim radovima iskazivao joj posebnu podršku i naklonost. Ističemo njegove radove pod zajedničkim naslovom "Vaizi i vazovi"²⁰ u 6. i 7. broju trećeg godišta "El hidaje" za 1939. godinu.

Nije bio od onih vjerskih službenika koji nemaju svoje izgrađeno mišljenje, koji nemaju hrabrosti i koji se povode za svojim osobnim interesima. Naprotiv, ovaj naš visoki uglednik odlikovao se čvrstoćom karaktera, jasnoćom svojih stavova i ljubavlju za istinom.

Umro je 28. septembra (18. ramazana) 1942. godine.

²⁰ Vaiz (vais), propovjednik; vaz, propovijed; vaziti, propovijedati

Hafiz Ibrahim ef. Mehinagić

Ibrahim ef. Mehinagić spada takođe u onu grupu naših šerijatskih sudaca (kadija) koji se nisu zadovoljavali samo svojim uredskim, službenim poslom, nego su uz to radili i na drugim poslovima, korisnim za Islamsku zajednicu i muslimane uopće. Kako je kao učenik zavolio knjigu, ostao joj je vjeran do same smrti, družeći se stalno s njom – i u normalnim prilikama i kad nije išlo sve kako bi čovjek htio i želio.

Hafiz Ibrahim ef. Mehinagić rođen je 11.3.1894. godine u Gračanici. Početne nauke učio je kod kuće, a onda je nastavio školovanje u Stambolu. Po povratku u domovinu, upisao se u Šerijatsku sudačku školu u Sarajevu, koju završava školske 1918/19. godine. Sljedeće, 1920. godine, primljen je u službu u svojstvu šerijatskog sudskog prislušnika (vježbenika), a po položenom državnom ispitu, postao je šerijatski sudac (kadija). U tom svojstvu službovao je u Zvorniku, Tuzli, a najviše u svojoj rodnoj Gračanici. Godine 1942. premješten je u Sarajevo u Vrhovni šerijatski sud, prvo na dužnost vrhovnog šerijatskog suca, a kasnije i na dužnost predsjednika tog suda.

Uz rad na sudu, angažovao se i u Vakufskom povjerenstvu - i kao član i kao njegov predsjednik. Najduže je radio u Vakufskom povjerenstvu u Gračanici, jer je tu i proveo najviše vremena kao šerijatski sudac. Povremeno je predavao u Osman-kapetanovoj medresi u Gračanici.

Kao predsjednik ili član Vakufskog povjerenstva, Mehinagić je nastojao da se svi vakufski poslovi odvijaju u granicama šerijatskog prava i postojećih

vakufnama²¹, te da se vakufska imovina unaprijedi i samo namjenski troši. U tom svom nastojanju i radu često je nailazio na prepreke i otpor onih koji su ga upravo trebali pomagati. To ga nije sprečavalo da ustraje u provođenju svojih principijelnih stavova.

Na izborima za Vakufsko-mearifski sabor Bosne i Hercegovine koji su održani 1937. godine, Hafiz Ibrahim ef. je izabran za člana tog visokog bošnjačkog tijela. Tek tada je došla do izražaja sva njegova principijelnost, dobronamjernost i islamsko prilaženje rješavanju vitalnih pitanja u Islamskoj vjerskoj zajednici. Nikad neću zaboraviti (kao ni drugi koji su pratili rad tadašnjeg Vakufsko-mearifskog sabora) Mehinagićeva oštra istupanja povodom rušenja Kodže Kemaludin džamije u Sarajevu radi podizanja takozvanog Vakufskog nebodera na njenom mjestu. Zapažene su i njegove rasprave o

Hafiz Ibrahim eff. Mehinagić

²¹ Vakufnama, (ar. pers), zadužbinska povelja, isprava o uvakufljenju

predloženim uredbama o mektebima, okružnim medresama i Gazi Husrevbegovoj medresi kao i o postavljanju stalnog vakufskog direktora u Vakufskoj direkciji u Sarajevu 1940. godine. U prvom slučaju, Mehinagić je dokazivao da nema valjane hukmi-šerije da se pomenuta džamija može srušiti i na njenom mjestu zidati bilo kakva zgrada, a pogotovo neboder koji se vakufu niukom slučaju ne isplati. Posebno je ukazivao na historijsku vrijednost te džamije, koju je trebalo ostaviti na tom mjestu kako bi se znalo kako je Sarajevo nekada izgledalo i ko ga je i gdje nastanjivao.

Kad su na dnevnom redu bile uredbе o mektebima i medresama, u njih se Hafiz eff. Mehinagić detaljno upuštao, od člana do člana, ukazujući na njihove nedostatke, predlagao njihove izmjene i dopune. Njegove primjedbe su bile formulisane na osnovu vlastitog iskustva iz medrese, a ne samo teoretske naravi. Kad su ga neke kolege upozorile da bespotrebno odugovlači raspravu, povišenim tonom im je odgovorio da je "ovo jedinstvena prilika za detaljno pretresanje stanja naših vjersko-prosvjetnih zavoda" i traženje rješenja za njihov bolji rad na duge staze. Kasnije će Hafiz Mehmed eff. Pandža, član tadašnjeg Ulema medžlisa, njegov vjersko-prosvjetni referent i predlagač mnogih od tih uredbi, potvrditi od kolikog su mu značaja i pomoći bile sve te Mehinagićeve primjedbe pri njihovoj konačnoj redakciji.

Pri razmatranju pitanja izbora stalnog direktora Vakufske direkcije u Sarajevu 1940. godine, Mehinagić je zauzeo principijelan stav da se ni vakufski direktor, kao ni drugi službenici u Islamskoj zajednici ne mogu birati ni postavljati bez konkursa, jer bi se time kršio Ustav Islamske vjerske zajednice

kao i zaključci Šireg savjeta Reis-ul-Ulema iz 1939. godine. Njegove stavove podržalo je samo sedam članova Vakufskog sabora, među kojima i šerijatski sudac iz Tuzle Ibrahim eff. Imširović. Zbog tih i još nekih drugih neprincipijelnosti većine saborskih zastupnika, obojica su pismeno otkazali dalju saradnju u Vakufsko-mearifskom saboru.

Prije toga, u proljeće 1938. godine, prilikom izbora za članove Ulema-medžlisa u Sarajevu, Ibrahim eff. je izabran za jednog od četiri člana tog visokog tijela. Međutim, Ministarstvo pravde nije potvrdilo njegov, već mandatat drugog kandidata.

U vremenu od 30.6.1960. do 31.12.1964. godine Mehinagić se nalazio na dužnosti glavnog imama u Doboju. U mirovinu je otišao 1.1.1965. godine. Umro je 30.7.1976. godine u Gračanici.

Hafiz Ibrahim ef. Mehinagić je bio istaknuti društveni i javni radnik. Od osnivanja El-hidaje, organizacije Ilmije Kraljevine Jugoslavije 1936. godine, pa sve do 1945. godine redovno je biran u razne organe tog društva. Biran je u Prošireni odbor El-hidaje, pa za trećeg potpredsjednika, a od dolaska na Vrhovni šerijatski sud u Sarajevo i za potpredsjednika Glavnog odbora. I u Udruženju šerijatskih sudaca biran je u Upravni odbor. Dvije godine bio je i njegov predsjednik. I u jednom i u drugom društvu njegova riječ se slušala, a principijelni stavovi i prijedlozi prihvatili.

Budno je pratio sva zbivanja u Islamskoj zajednici i oko nje. Reagirao je kad god je smatrao da je to potrebno i javno podržavao svaku korisnu inicijativu. Kad je prof. dr. Muhamed Begović objavio brošuru "O pložaju i dužnostima muslimanke prema islamskoj nauci i

duhu današnjeg vremena" (Beograd 1931. godine) i kad je rahm. Scjfullah eff. Proho, profesor šerijatskog prava u miru, putem novina upozorio da u toj brošuri ima dosta netačnosti u vezi sa šerijatskim propisima – u tu polemiku uključuje se i Hafiz Ibrahim eff. Mehinagić, iznoseći svoje stavove u posebnoj brošuri pod naslovom "Osvrt na brošuru dr. Mehmeda Begovića..." koju je štampao 1933. godine. U tom osvrtu, na korektan i umjeren način iznosi svoje mišljenje o Begovićevim stavovima i posebno upozorava na neke njegove pogrešne interpretacije šerijatskih propisa u vezi s položajem muslimanke u prošlosti i tadašnjem vremenu.

Svoja razmišljanja završio je upravo porukama Mehmeda Begovića, koje je ovaj uputio slušateljicama svojih predavanja u "Gajretovom domu" u Beogradu: *"Da uzmognete zadobiti ovu naklonost masa koja predstavlja moralnu podlogu za vaš budući rad, potrebno je da uskladite vaš život s osnovnim principima islamske nauke. Možda vas neće koriti za propuštanje vjerskih dužnosti, nego će vas sigurno osuditi ako počnete omalovažavati vjeru i raditi javno ono što islam zabranjuje."*

Ovo istupanje protiv vjere, koje je praktikovala izvjesna grupa nas omladinaca, narušilo je ugled cijele omladine i stvorilo jaz između nas i starih, te tako nismo mogli uspješno raditi u narodu sve do najnovijeg vremena. Poslužite se ovim iskustvom i ne padajte u iste nepogode u kojima smo mi živjeli i radili više od dvadeset godina. Uostalom, dobar društveni odgoj zahtijeva od vas da podesite vaše vladanje gotovo prema istim principima koje vjera preporučuje."

Tako ste vi zaduženi s dvije strane: da se vladate dostojno i primjereno u društvu i porodici."

Pored vjere, vi morate s poštovanjem gledati i na narodne običaje i tradicije koje su duboko usađene u dušu naroda. Povrijediti ih na grub i neotesan način, značilo bi povrijediti dušu naroda koja se buni i vidi u vama neprijatelja."

Akciju rahm. Hadži Mehmed eff. Handžića, bibliotekara Gazi Husrevbegove biblioteke u Sarajevu tokom 1940. godine na prikupljanju orijentalnih rukopisa za ovu Biblioteku Hafiz Ibrahim eff. Mehinagić je zdušno podržao i pomogao. Muderis gračaničke Osman-kaletanove medrese Hadži Mustafa eff. Šiljić je zaslužan što je Gazi Husrevbegova biblioteka, na poticaj Mehinagića, dobila značajan broj orijentalnih rukopisa koji su se do tada nalazili u Osman-kaletanovoj medresi i koji bi vjerovatno nestali u toku Drugog svjetskog rata da nisu preneseni u Sarajevo. Na temelju tih rukopisa, rahm. Handžić je ustanovio da je u Gračanici postojala javna biblioteka još u drugoj polovini 18. Stoljeća i da je tu biblioteku osnovao Hadži Halil eff. po zanimanju muderis. O tome je Handžić objavio opširan članak u "Gajretovom kalendaru" za 1941. godinu. (strana 194-197).

Već je rečeno da je Hafiz Ibrahim eff. Mehinagić još od dačkih dana zavolio knjigu i od nje se, takoreći, do smrti nije rastajao. Koliko je čitao, pisao i prevodio – relativno je malo objavio. Prvo je počeo da piše za "Novi behar", odmah poslije njegovog pokretanja 1927. godine. Kasnije se javlja i u drugim listovima i časopisima, kako sa originalnim radovima, tako i sa prevedenim tekstovima, pretežno s arapskog jezika.

U njegovoj skromnoj bibliografiji originalni naslovi su:

1. Muslimanskim roditeljima i muslimanskoj mladeži, Novi behar, I/27-8, broj 12, str. 177-178.

2. Rad po sposobnostima, Novi behar, III/1929-30, broj 9, str. 137-139.

3. Na pragu četvrte godine rada, El hidaje, III/1939-40, broj 4-5, str. 51-52

4. Merhum Hafiz Hasan eff. Odžećkić (nekrolog), El hidaje, VII/1943-44, broj 7-8, str. 236-238.

5. Jedna tužna stranica iz islamske historije, El hidaje, VIII/1944-5, broj 4-5, str. 143-149.

6. Borbom kroz život, El hidaje, VIII/1944-5, broj 7-8, str. 265-267.

7. U spomen velikom merhumu Ali Fehmi eff. Džabiću, Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva (VIS-a), VII (XIX), 1956, broj 1-3, str. 22-30.

8. Jedan važan hadisei-šerif, Takvim za 1969. godinu, str. 140-145.

9. Slike Božijih poslanika i veoma čudne priče o njima, Takvim za 1973. godinu, str. 23-27.

10. Četiri neobjavljena izvora o hamzevijama iz 16. stoljeća, Prilozi za orijentalnu filologiju, Knj. XVIII-XIX/1968-69, str.217.

11. Osvrt na život i pisana djela Ali Fehmi eff. Džabića, Anali Gazi Husrevbegove biblioteke, Knj. III, 1974, str. 81-96.

Preveo je sljedeće radove:

1. Muhamed Šemsudin, Tevekkul i Kader po nauci islama, Novi behar, I/1927-28, br. 5, str. 10-12.

2. Mehmed Šemsudin, Život je borba, Novi behar, I/1927/28, br. 3, str. 1-2.

3. Muhamed Šemsudin, Riječ Kada i Kader u Kur'anu, Novi behar, III/1928-29, broj 4, str. 49-50.

4. Mehmed Šemsudin, Idžtihad i kakvi se propisi mogu idžthad činiti, Novi behar, II/1928-29, br. 6, str. 241-243

5. Muhamed Šemsudin, Zatvaranje idžtihadu, Novi behar, III/1929-30, br. 3, str 41-43.

6. Abdulhak Haamid, Poljodjelstvo i trgovina, Novi behar, II/1927/28, br. 13, str. 198-199.

7. Ahmed Dževdet-paša, Muhamed a.s. i prva četvorica halifa, Glasnik VIS-a, VIII/1957, br. 7-9, str. 321-328 i br. 10-12, str 416-427; XI/1960, br. 4-6 str. 174-184, br. 7-9, str 26-332 i br.10-12, str 494-499 (Prevođenje ovog djela nije dovršeno)

8. Bereket zade Ismail Hakki, Nedžaibi Kur'anije, Glasnik VIS-a VII/1956, br. 4-6, str. 113-221.

9. Muallim Nadži, Iz života znamenitih istoka (Mudre izreke, doživljaji i dosjetke), Glasnik VIS-a VII/1956, broj 4-6, str. 161-164.

10. Mudre izreke Hazreti Alije (u originalu i njihov kratak prijevod i tumač), Takvim za 1968. (Hidžretsku 1387-88), str. 108-120.

Sve su ovo uglavnom kraći radovi koje je Mehinagić uspio za života prevesti i objaviti. Međutim, iza njega je u rukopisu ostalo više kompletnih prevedenih djela, od kojih navodimo samo najznačajnije:

1. Kitab-I-haradž (Šerijatsko finansijsko pravo) od imama Ebu Jusufa (731-798. godine). Rukopis je predat Orijentalnom institutu Sarajevo, koji ga je stavio u svoj izdavački plan.

2. Bešairi sidki nubuvveti Muhammedije (Vesele vijesti i navještaji o istinitosti Muhamedova a.s. poslanstva) od Ahmeda Midhatbega,

3. Bin bir hadis (Hiljadu i jedan hadis) s komentarom,

4. Hazreti Omer od Omera Rizata,

5. Mudre izreke i poslovice od Šemsudin Samije (2.919 izreka i poslovice).

Koliko smo obaviješteni, Hafiz Ibrahim eff. Mehinagić skupljao je gradu o vjerskom i vjersko-prosvjetnom životu Gračanice i njene okoline. S obzirom da je u Gračanici nekada bilo sjedište muftijstva, da je imala dvije medrese, javnu biblioteku, nekoliko džamija i mekteba, materijal koji je sakupljao Mehinagić – važan je i interesantan, pa bi ga po svaku cijenu trebalo sakupiti (pronaći), prirediti i štampati.

Ibrahim eff. Imširović

Rođen je 1892. godine u selu Seona kod Srebrenika. Najprije je učio u Osman-kapetanovoj medresi u Gračanici, slušao je predavanja u Kuršumlija medresi, a poslije toga završio tri razreda darul muallimina²² (1915). Zatim se upisao u Šerijatsku sudačku školu koju završava 1920. godine. Tokom cijelog školovanja isticao se bistrinom uma, marljivošću i neprestanom težnjom za sticanje novih znanja. Bio je među najboljim u svojoj generaciji.

Kao pripravnik, služio je u Tuzli i Sarajevu, od 1921. do 1932. godine. Tadašnji Reis-ul-ulema Džemaludin ef. Čaušević povjerio mu je posao oko reorganizovanja Kuršumlija medrese. Taj zadatak uspješno je obavio i već 1921. godine preuzeo dužnost upravitelja Kuršumlije. Na toj dužnosti bio je sve do 1924. kada upravu medrese preuzima Mehmed ef. Dizdar. Ibrahim efendija nastavlja rad na toj medresi kao honorarni nastavnik.

Ibrahim eff. Imširović

Već 1932. godine vidimo ga ponovo kao šerijatskog suca u Tuzli. U tom zvanju često je biran u razna tijela i organe Islamske vjerske zajednice. Između ostalog, bio je član Izbornog tijela Vakufsko-mearifskog sabora (1937) i član Izbornog tijela za izbor članova Ulema medžlisa (1938). Za vrijeme Drugog svjetskog rata, do 1943.

²² Darul-mualimin (ar.), škola za mualime, učiteljska škola

godine, bio je savjetnik u Ministarstvu pravosuđa i bogoštolja, ali se svojim pravilnim istupanjem brzo zamjerio tadašnjim službenim krugovima, pa se ponovo vraća u Sarajevo, ovoga puta na dužnost suca u Vrhovnom šerijatskom sudu.

Pored svojih redovnih dužnosti, na ženskoj Gazi Husrevbegovoj medresi honorarno predaje sve do 1962. godine. Trajno će ostati u uspomeni svojih brojnih učenika kao dobar i sposoban nastavnik koji ih je znao zainteresovati za predmet koji predaje i za propise uzvišenog Islama, koji ih je svojim savjetima uspješno pripremao za rad i sve što ih čeka na životnoj stazi. Negova predavanja iz akaida²³ bila su na zavidnoj visini, što nije ni čudo ako se ima u vidu njegovo veliko poznavanje vjerskih nauka i njegovo opće obrazovanje. Bio je jedan od onih koji su sticali znanja iz ljubavi prema nauci i koji su ga znali prenijeti drugima.

Bavio se i pisanjem. U našim časopisima nalazimo i njegove članke koji tretiraju pitanja iz islamskog života. Zajedno sa Reis-ul-Ulemom H. Sulejman eff. pripremio je prevod Jasina.

Upamćen je kao skroman, nenametljiv, blag, uvijek nasmijan, sa svakim se lijepo ophodio, naročito prema svojim učenicima. Nije bio Gračanlija, ali je svoja prva znanja stekao u gračaničkoj Osman-kapetanovoj medresi, kojoj se kasnije često vraćao. Jednom riječju, bio je jedan od onih vrjednih poslenika koji su čitav svoj život posvetili odgoju novih generacija vjerskih službenika, za dobro i napredak naše zajednice.

Kako je skromno živio, tako je skromno i umro. Zadnje godine je poboljevao i kod kuće provodio vrijeme s prijateljima i poštovaocima koji su ga stalno obilazili. Preselio je 18.1.1967. godine.

Literatura:

1. Spomenica Šerijatske sudačke škole Sarajevo, Islamska dionička štamparija, Sarajevo, 1937.
2. Kalendar "Narodne uzdanice" za 1945. godinu,
3. "Novo vrijeme", Kalendar za 1930. godinu
4. El hidaje, broj 3, Sarajevo 1943.
5. Hafiz Mahmut Traljić, Istaknuti Bošnjaci,
6. Esad Tihić, Omer Hamzić, Gračanica i okolina u NOB-u i revoluciji, Gračanica, 1988.
7. Glasnik Islamske zajednice Sarajevo, 1967.

²³ Akaid (ar.), nauka o propisima islamskog vjerovanja, islamska dogmatika